

Српска православна црква, Београд

DOI 10.5937/kultura2067318D
УДК 75.071.1:929 Радојковић С.
271.2-526.62 Радојковић С.

стручни рад

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ТЕЛА У ИКОНОПИСУ ЂАКОНА СРЂАНА РАДОЈКОВИЋА

Сажетак: У овом раду је на примеру иконописа ђакона Срђана Радојковића приказана естетика одуховљеног тела као нове, преображене твари, што је специфичност његовог иконописања (сликања). Сва иконописана тела речито говоре, у ствари – она проповедају; кроз њих се сазире и слика месијанско спасење – Христово Царство. На иконама нашег ђакона изображава се и лакоћа нематеријалног тела, које се ослобађа пуке телесности кретањем у Божанској, Светодуховној хармонији. С обзиром на то да се иконопис о коме се говори заснива на провереним свештеним, сликарским и естетским претпоставкама, света тела су сликана као уравнотежена, складна и сама ослобађају. То и јесте својеврсна нова садржина иконописања у нас.

Кључне речи: иконопис, ђакон Срђан Радојковић, хришћанска иконографија, свето (обожено) тело, сазирање, нова твар

Иконопис ђакона Срђана Радојковића заснива се на провереним свештеним, сликарским и естетским претпоставкама. Света тела су сликана као уравнотежена, складна, и сама ослобађају. „Хришћани су у телу, али не живе по телу. Живе на земљи, али су грађани неба”¹. Тако је наш протоиконписатељ препознао свељудску потребу за обожењем, смирењем и састваралаштвом, новом креацијом.

1 Посланица Диогнету 5, стр. 8–9.

ОТАЦ ИЛАРИОН ЂУРИЦА

Уз књигу светог Амвросија Миланског „О тајни оваплоћења Господњег“² навели смо:

„Хришћанска иконографија сликом истиче еванђелски садржај који ‘Свето писмо’ исказује речима. Икона и реч (богословска) међусобно се осветљавају. Тако да очи у очи сазиремо на иконама славу Божију“³.

У иконопису Ђакона Срђана Радојковића изображавано тело нас уопште не опчињава као огреховљена пџт, која замуђује поглед обманама и замка је физиолошких а недуховних све-за. Његов иконопис заснива се на провереним свештеним, сликарским и естетским претпоставкама. У овом случају живог иконописа, он није одраз, већ просиђавање из „вечног зеленила“. Уз то, у ђаконовим маховима–сликама тела нису кињена и мучена, чак и када уметник слика свете мученике. Она нису у развојној већ у перспективи есхатона, вечне будућности. Са сликаних распећа Христос само што није васкресао.

Људско тело на овом иконопису се не само упадљиво раздваја од животињског царства већ се одваја, и то оштро, од ренесансног поимања слике. Положај светог тела је уравнотежен, складан и сџм ослобађа. Руке су големе, дарежљиве и запослене су молитвом, те обликују оружје Духа. Обожен човек се јасно одваја од своје тродимензионалне околине и не припада јој. Код њега нема осциловања од љубави до мржње, од себичности до алтруизма, од туге до веселости. Радости нема, а ни радосне туге (хармолипџ, *χαρμολύπη*). Овакав тип иконописа потпуно руши ловачку, а умножава подвижничку етику; у потпуности губи племенски, а допуњује се небеским, богословским идентитетом. Сва сликана тела су пуна обожења, јер су сазирана као духовна. Она се снажно супротстављају свему анималном и плотском. У њима је заподенут одлучујући бој између тела и Духа. Будући да живимо у последњим временима, морамо знати да су та времена, у ствари, изливање Духа Светога. Требало би бити у Павловој богословији да би се рекло: „Да не царује, дакле, гријех у вашем смртном тијелу“⁴. Само онај који сачува себе непорочним у својим делима (иконпису) може рећи Богу: „Да дође Царство Твоје!“ То иконопишчево: „Да дође Царство Твоје!“ – слика се покајничком, чистом дух-душом.

2 Милански, свети А. (2017) *О тајни оваплоћења Господњег*, Београд/Лос Анђелес: Севастијан прес, ПБФ.

3 Damascenus, J. *De Sacris Imaginibus Orationes*, Catéchisme de L'Église Catholique 1, 16 (PG 96, 1245 A).

4 Рим. 6, стр. 12.

Слика 1. „Исус Христос”,

ђакон Срђан Радојковић, цртеж тушем и четком „Хришћани су у телу, али не живе по телу. Живе на земљи, али су грађани неба”⁵. Тако је и наш протоиконописатељ препознао свељудску потребу за обожењем, смирењем и састваралаштвом, новом креацијом. Срж иконописатељевих ликовних сазрцања је у познању како обожено тело делује као небеско (обожено). Ради се о блаженствовању, односно сусретањима са нуменалним. Та сусретања и познања су несумњиво соколових висина и увек представљају изображену еванђелску истину до радости – до усхићења вером, а исцељену од тескобе, депресије, затуцаности у вери. Тако и сликана тела ђакона Срђана стоички одолевају нечувеним и веома великим увредама. Самодопадност је увек против ове естетике светог Еванђеља. Нагомилана икониична путеност сладуњава је икономахија, прикривена као ружноћа савременог иконоборства, које је главни непријатељ овог поново оживљеног иконописа.

Слика огреховљених тела, пуне плоти – пуне су наше цркве, јер су иконописци заокупљени нечистим споразумевањима са све три пожуде.⁶ Често је тим иконописцима (скоро агностицима) замућена интуиција, те не допиру до ангелологије. Они су површни, односно чулни, али и привлачни већини данашњих иконописаца (нпр. отац Стаматис Склирис). Све профано у ликовној уметности ваља добрим иконописом покајати. Управо је Платон у „Држави” критиковао уметност, јер нас она удаљује од истине, дајући нам „слику слике”. Овај иконопис нас, напротив, дубљује у истину и изображава је.

5 Посланица Диогнету 5, стр. 8–9.

6 1 Јн. 2, стр. 16.

Прави хришћански иконопис је готово безимен, с обзиром на то да је он служење Богу и народу Божјем, а не високоумљу, егоцентризму и егзибиционизму посветовњачених иконописаца. Из њихових „дела“ проваљује чулно и дијаболочно.

Разматрани иконопис се оснива на тачним канонски уравнотеженим и смиреним естетским претпоставкама, а не на неурози или психози профане, односно приземљене слике. У њему нема укочености, парализе сликаних тела.

Слика 2. „Богојављење, Крштење Исусово”,
Ѓакон Срђан Радојковић, цртеж тушем и четком

У нарочита откровења спадају сазиратељне визије сликаних тела, односно сликање „нове твари”⁷. Уметник та тела сазире у светлости Христовог преображења (метаморфозис, *μεταμόρφωσις*). Она су испражњена од греховне љаге и откривају метафизичке и наткултурне феномене лепоте. Зато испитују све могућности кретања на горе, али не занемарују положај, начин исповедања и гестове вере. У том случају се служи бојама искључиво литургијског симболизма. Тако се сликана тела поједностављују, а понекад скраћују или издужују. Израза лица има онолико колико има хришћанских врлина. Не ради се о анализи, већ о љубави према оностраном, односно ликовној синтези обоженог – о сликању искључиво „нове твари”. Нова твар, иначе, производи само смирене поруке.

Иконицим сликањем људска тела се не разликују или су тек овлаш назначене расе и друге разлике међу људским групама, те ништа не зависи од сунчеве светлости, од температуре и влаге. У овом иконопису нема срозавања у старост и смрт. Крај је само тежња према Рају.

7 2 Кор. 5, стр. 17.

Коса

Коса је видљиви знак људске врсте. Она је у разматраном иконопису барјак – *labarum*. У хришћанској икони се увек слика неподрезана, мада се носи на мушки, односно женски начин. Ту је и тонзура: шишање косе приликом рукоположења у свештенички чин. Символизује одрицање од света и сматра се знаком посвећеног живота. Тај знак свештенства се са Истока у V веку проширио и на Запад. Још се зове по-стриг, првостриг, острижење, венац, круна, али и ћелика. Уз косу се сликају бркови и брада. Коса на иконама није знак пола. Дуга коса је знамење девствености, целомудрености, целибата код хришћана и монаштва. Разлике су и у сликању дугих бркова у иконографији стратилата (војсковођа) и стараца. Једни се истичу импресивним брадама, а други су ћелави по типовима који се називају: 1. удовичин шиљак; 2. монашка капица; 3. надсвођено чело; 4. голо теме. Боје и типови косе на ђаконовим иконама се крећу од потпуно црне до сасвим беле, па и црвене, риђе. Ту су све смеђе, кестењасте и плаве косе. Сликање црвене, односно риђе косе види се на икони светог Саве Српског која је помало тајанствена, као и плаве очи на њој. Једнако се запажа и на икони преподобног Јустина Новог Богослова; косу у овом иконопису видимо као коврчасту. Дуга коса је понекад као отргач до земље (икона свете Марије Египћанке). Тако дуга коса је штитила од топлоте у пустињи. Ниједна сликана коса није „застава“ расе, а ни народа, односно језика. Различити су типови косе на овим иконама. Цареве, краљеве и народне војде слика са дугим косама и обрасле у браде (свети Стефан Дечански). Свети Павле вели да кратка коса служи на славу Божију, док је дуга коса мужевенија. Блуднице се сликају са дугом валовитом свиленастом структуром косе која симболизује похоту.

Коса људског бића остаје на власишту и после раздвајања душе од тела, и тако постаје део моћи или моштију (икона светог Спиридона Тримитунтског). Мошти симболизују дарове светитеља сабране у духовном смислу; на пример – покајање (икона преподобног Јустина Новог), молитвеност (икона светог Трифуна), евангелизација (икона свете Нине Грузијске) итд. Поштовање косе светих изражава жељу за учествовањем у њиховим врлинама. Управо зато се чува прамен косе са крштења, рукопроизвођења у чин хипођакона и са монашења. Коса у иконографији симболизује духовну моћ и мужевеност, као на пример у библијској причи о Самсону. Коса предликује духовне врлине и јакост, али и племство, царско или краљевско миропозавање. Сагласно правилима, и наш протоиконописац Срђан слика косу

на пустињацима. Они су следили пример назиреја, односно монаха: коса им је бујна и чупава (икона Исуса Христа, светог Јована Крститеља, Јустина Новог, пророка Илије, праоца Адама, Алимпија Столпника, апостола Петра са анђелима и др.). У хришћанској иконографији – коса није украс, већ знак покајања. Покајницима оба пола препоручено је да косу одсеку. Свети Климент Александријски и Тертулијан нису допуштали женама да боје косу или да носе перику. Међутим, свети Павле је морао пред римским судом да носи перику јер је био римски грађанин.

Чело

Чело Господа Исуса се слика увек као високо и уоквирено косом. Чела светих су често покривена капом; нека су набрана (икона светог Николаја Мирликијског). На ђаконовој икони, чело Господа Исуса је високо и покривено једним увојком. Истакнута чела налазимо на иконама светог Јована Крститеља, Марије Египћанке, прародитеља Адама и Еве, апостола Павла, пророка Илије, Павла Српског, Саве Српског, Николаја Жичког, Јустина Новог, Јована Лествичника и других. Обрве су понекад подигнуте у знак чуђења, одобравања или покорвања. На графикама „Покрови мртвачки“ види се радост на рубу туге на свим лицима.

Очи

Очи су на овим иконама сликане готово увек као сазиратељне и одају духовни опажај. Зло и грабљиво око Јуде Искариотског је убило издајника, док је логосно, стваралачко око, у ствари, произвођитељ светлости невечерње. Свако је видовито, прозорљиво, и то је насликано. Очи су са јако раширеним зеницама, крупне, да би се изразило чуђење. Зенице на овим иконама увек говоре истину. Плавооки свети имају тај метафизички пигмент, односно имају више неба од других. Кестењасте прозорљиве и рајски зелене очи, такође. Зелена је боја воде, као што је црвена боја сведочења вере до крви. Архиепископа српског Павла је насликао у плаво-жутом полиставриону, у крстастој ризи, а не у припадајућој зеленој. У плавом фелону је и Јован Шангајски Санфранцискански.

Свети Јован Богослов описује своје сазирање Бога које је епифанија светлости као у Лезекиљевом виђењу, без облика и лица. Онај кога је сазирао Богослов беше на поглед као камен јаспис и сард. А око престоља беше сјајан круг сличан дуги, на поглед као смарагд.

Задатак ових икона је да буду духовне очи, јер ми остајемо визуелна створења и у другом животу. У њему је

најсавршенија „дух-душевна камера” која је постојала од искона. Само духовни ум расте брже од ока. Духовно око може да сазире миријаде светлосних порука. Зацело, зенице се на овим иконама шире од снажно насликане небеске светлости. Шире се зато што се ономе који види – видокруг познања веома продубио и истанчао. Оне сазиру сва блаженства. А ако сазиру неугодно, стисну се и смање. Љубичасте очи, као и љубичасте ауреоле неких светих припадају сликању светих мученика, али и великих покајника и исповедника. Око се шири под утицајем созерцања и молитвеног тиховања. Увек када угледамо оваплоћену Лепоту, очи постају веће. Много спретније од Сенеке, који је живео у Христово време, и наш протоиконописатељ последњих времена решио је то питање светлости, односно духовног вида који се непрестано развија сазирањем истина вере.

Слика 3. „Васкрсење Лазара”, ђакон Срђан Радојковић,
цртеж тушем и четком

Нос

Нос и око су у овом иконопису, као што је уобичајено, симболи оштроумности, односно духовне мудрости, која се у тропарима поје као „премудрост”. Приликом иконизовања лика преподобног Јустина Новог, његов орловски нос је смањено како се не би у овоземној стварности карикирао. Нос је и штит против дијаболских сила и сваке духовне прљавштине ношене идејама. Пригрливши рајски мир, миомирис, и преселивши се у други живот, у вечно зеленило, поистоветио се са својим обоженим Ја и остаје окренут према доле. Носеви на иконама су сликани органи „климатизације“, односно сеобе светих у рајске пределе. Они служе за дисање дух-душе, односно за „духовну климатизацију” и наслађивање небеским миомирисима. Дакле, нос не сме да застре видик и постане сувише упадљив и сазвучник (резонатор). Као главни орган за удисање небеских миомириса је важан дар самом иконописатељу. Зато иконе служе и за „духовно проветравање”. Добар иконописатељ може

открити и насликати свеже трагове небеског миомириса. Ван икона миомириси су веома пригушени, а понекад и устајали. Небеска свежина је прекривач натприродних мириса, а некад се јавља и као мироточење, осмогенеза која избија из икона, што је био случај са ђаконовом иконом светог Јована Шангајског Санфранцисканског у цркви Светог Василија Острошког на Новом Београду, или са живим телом преподобног Јустина Новог. Ова ретка појава догодила се приликом служења „Акатиста светом Јовану”, у присуству тројице свештеника и народа који је испунио цркву (када је амерички политичар Џ. Бајден први пут пролазио кроз Београд на путу за Косово и Метохију).

Ова појава је веома ретка, а предзначава светачке крепости. Није лако насликати носеве светих, с обзиром на њихове чудесне могућности. Праве иконе морају имати још приликом израде добар мирис, што знамењује иконописатељеву молитвеност. Добри носеви на иконама морају бити мањи и правилни јер су такви неупадљиви. У хришћанској иконографији, процењивање лепоте носева је веома важно јер они крче пут у есхатон. Зато свети, једнако као и деца, имају складне носеве. Што је насликани нос мањи, то је ближи оним рајским исписницима Христовим. Са женским лицима прилике су повољније. Ако су носеви велики, ваља их подрезати. Дух-душа је повезана са дахом живота. У хришћанској прошлости био је обичај да се приликом помазивања уљем радости изговори реч: „Ефата, отвори се!”. Наравно, за Духа Светога.

Слика 4. „Богородица са Христом”,
ђакон Срђан Радојковић, цртеж тушем и четком

Уши

Уши се на светом крштењу „пробијају” изразом „На чујење вере“. То „пробијање” – чујење, јасно је насликано на разматраним иконицим примерима. Зашто „пробијање”? Зато што „пробијени” слух чује једино оно свето.

„Ухо се покорава, послушно је божанском Логосу, свесвета Приснодјева је чула и потпуно схватила и прихватила благовест. Приснодјева Марија је слободно зачала Месију. Ухо је овде орган поимања”⁸. „Пробијање” уха (слуха) је веома стари начин преузимања обавезе и присвајања, односно слушања. У „Старом савезу” пише:

„Али ако ти он каже: ’Нећу да одлазим од тебе’ зато што те љуби и дом твој, јер му је код тебе било добро – узми тада шило и пробуши му ухо на вратима, и нека ти буде робом заувек! Тако исто и учини и са својом слушкињом”⁹.

Ухо се слика као „савијен руб” који служи за сакупљање анђелског појања, као небески „резонантни систем”.

Образи

Чист образ је главна одлика иконописа који је пред нама. Он је главно знамење људске иконице лепоте, целомудрености (чедности) и скромности која ослобађа родитељску љубав. Родитељска љубав је супружничка, али и свештеничка или свештенмонашка. Без свештенства нема родитељства, односно духовне плодности у Цркви. Увек је реч о чистој љубави између родитеља и деце.

Протоиконописац радо слика црвенило отпада. Али, порумењавање је и симбол хришћанске чедности, целомудрија оних који нису отпали. На образима се слика и свети и праведни гнев, а у безобразним ликовима дрскост. На позорници људског спасења, протоиконописац слика лице–маску, образину на лицу Јуде Искариотског.¹⁰

Уста

На овом иконопису, сликана уста су отвори кроз који струји духовни дах, духовна реч и духовна храна. Она су симбол стваралачке и беседничке речи, а и светог надахнућа дух-душе. Будући орган логоса (*verbum, λόγος*), духа – уста

8 Chevalier, J. i Gheerbrant, A. (1983) *Rječnik simbola*, Zagreb: Nakladni zavod МН, str. 725.

9 Пета књига Мојсијева (Поновљени закони) 15, стр. 16–18.

10 Икона „Последња вечера са апостолима”, видети у: Радојковић, Ђакон С. (2019) *Иконе*, Београд/Стари Бановци: Бернар, стр. 224, 227.

се иконопишу као виши ступањ свести, односно као способност сређивања ума. Сликају се као анђелска врата Раја – свети пољубац, и као вратнице Пакла – демонски жиг. У светом крштењу се „отварају уста” за проповедање речи Божије. Језик прочишћује, али и прља и загађује уста. Њима гутамо и лепо/добро, па и зло. Важан услов служења свете литургије је управо целив – свети пољубац, међу клирицима, као и међу народом.

Пљувачка је симбол стварања (креације) и уништења. Господ Исус Христос исцељује пљувачком.¹¹ Јов говори о непријатељима који му пљују у лице.¹² На светом крштењу се одриче и пљује на Сатану, што ваља и иконописати.

Брада

Брада је симбол мужевности (храбрости) и мудрости, али и свештенства и монаха. У „Левитском закону”, Јеврејима се препоручује: „Не шишајте окрајке своје браде”¹³. До VI века, Господ Христос се приказује као голобради младић, а потом са брадом. За православни, па и римокатолички бенедиктински ред, брада је одувек била карактеристична. Брада се с правом сматра украсом мушког лица. Запуштена и неуредна се слика приликом изображавања, попут светих сулудих, „јуродивих”, Христа ради.¹⁴ Мојсије наређује левитима да за произвођење у чин левита (ђакона) буду потпуно обријани.¹⁵ На Радојковићевим иконама видимо голобраде свете, али и оне са малим или пак веома дугим брадама: истоветан тип подужих брада азурно плаве (свети Николај Жички), риђе (свети Сава Српски) и златнобеле (свети Јустин Нови).

Врат

Врат симболизује везу дух-душе са телом; приликом крштења се и он помазује светим уљем и светим миром. Предочава животну везу уста и утробе, носа и плућа, мозга и кичмене мождине. У њему се налазе крвне жиле које повезују срце (осећања) са мозгом (логосношћу). У разматраном иконопису могу се видети дивни „лабуђи вратови” на женским фигурама. Код мушких се понекад слика и Адамова јабучица. О врату сликаних епископа је „јагње”, односно омофор, док свештеник носи епитрахил. Климање главом, појасни и

11 Јн. 9, 6.

12 Јов. 17, 6.

13 Књига Левитска 19, 27.

14 1 Цар. 21, стр. 13–14.

15 Књига бројева 8, стр. 7.

земни поклон је занимљив за сликање на иконама, јер значи: „Имам наду да ћу се спасити”. Јуда Искариотски је, у ствари, изгубио наду на милост Божију. Закључио је: „Уопште нема наде за мене“.

Руке

„Руке твоје створише ме и саздаше ме”, говори свештеник приликом помазивања руку на крштењу, док епископ каже приликом миропомазања: „Печат дара Духа Светога”. Оне су симбол снаге, власти, пружене помоћи и покровитељства. Као такве су оруђе праведности у Старом и светости у Новом савезу. Према Псеудо-Дионисију Ареопагиту, рамена, руке и шаке представљају способност да се ствара, делује, ради и извршава.¹⁶ Рука је средство царске (краљевске) делатности, у смислу давања подстицаја. У хришћанској литургији, уздигнуте руке означавају призивање вишње благодати и отвореност дух-душе за Божија добротинства. Руке сложене знамење су благослова и као такве се често јављају у описаном иконопису. У иконама које обрађујемо, стопала су мала а шаке веома велике, што симболизује људске спретности у вршењу врлина.

Слика 5. „Прање ногу апостолима”,
ђакон Срђан Радојковић, цртеж тушем и четком

Груди, прса

По Псеудо-Дионисију, груди, прса, симболизују неосвојиву тврђаву у стварности којој великодушна дух-душа дели своје животне дарове.¹⁷ Они су штит – симбол покровитељства. Понекад се зло нагомилава у њима и ваља га насликати, као и неурозу, раздражљивост оног који се одважио да се бори против зла. На овим иконама се прса јављају делимично обнажена да би се видела крстаста посуда са светим уљем

16 PSEO, 239.

17 Исто.

која се касније развила у инсигнију епископства. Инсигнију протопопства не би требало сликати на иконама јер је реч о знамењу земаљске, а не небеске освештаности. Понекад се груди сликају као знак „испружених руку”, односно пре-клињања. Прса, дојка слика се на икони Богородице Млекопитатељнице као симбол материнства.

Ноге и детеродни удови

Наш протоиконописац слика ноге као литургијски орган исправности и саборности (католичности). Оне омогућавају (в)ход, укидају отуђење и знак су у-небо-хођења. Стопала слика као ослањање на кључ хода, а он је – у царском свештенству, у ослонцу свих крштених. Свако људско биће у себи садржи и мушко и женско, дух и душу, огањ и воду, те и свест и несвест. Човек/човечица је хермафродит после Адамовог и Евиног пада. Дакле, људи су двојна бића; у потрази су за целомудреношћу, целовитошћу и потпуним остварењем повратка у есхатон.

Закључак

Будући да се „Логос оваплотио, сјединивши ипостаси са собом тело одуховљено умном дух-душом”¹⁸, иконопис је могућ, односно могуће је сликање одуховљеног тела. Оно је „всјакоје диханије” које слави Име Божије, увек и довека.¹⁹ Тело је свеукупни, интегрални човек и у разматраном иконопису. Иконопис ђакона Срђана Радојковића сазире и слика месијанско спасење – Христово Царство. Његове иконе изражавају прочишћени, сублимисани ерос, али и смртоносну путеност – дивљи танатос (*θάνατος*). Сублимисани ерос оплођује и сједињује дух са душом, док их путеност (плот) раздваја и расцепљује. Насликану дивљу пожду видимо на многим иконама иконописаца агностика, као и на икони светог Јеронима који каменом пара кожу, или у призору у коме се Марија Египћанка телесно усавршава аскезом или онеме у коме Ориген самога себе кастрира. Нова садржина овог иконописа је у сликању одуховљеног тела као нове, преображене твари. Сва иконописана тела речито говоре, у ствари – она проповедају. Овај духован, богословствен ђакон–протоиконописац споразумева се са телима која слика на еванђелски, односно светописамски и предањски начин. Он открива светост тела која су потчињена Духу. На иконама се изражава и лакоћа нематеријалног тела, које се ослобађа пуке телесности кретањем у

18 1. Никејски сабор, DS, 130.

19 Пс 145, 21.

ОТАЦ ИЛАРИОН ЂУРИЦА

божанској, светодуховној хармонији. Та етерична уздигнућа и насликани духовно прозирни покрети предзначавају успон у вишу реалност, кроз есхатон ка Христу.

ЛИТЕРАТУРА:

- Влахос, Ј. (2006) *Људско тијело, аскеза и спорт*, Требиње: Видослов.
- Damascenus, J. *De Sacris Imaginibus Orationes*, Catéchisme de L'Église Catholique. 1, 16 (PG 96, 1245 A).
- Ларше, Ж. К. (2005) *Теологија тела* (превела: Јелица Вуковић), Врњци/Требиње: Манастир Тврдош, Братство Св. Симеона Мироточивог.
- Милански, свети А. (2017) *О тајни оваплоћења Господњег*, Београд/Лос Анђелес: Севастијан прес, ПБФ.
- Morris, D. (1985) *Govor tijela, Priručnik za ljudsku vrstu* (prevela: Маја Котур), Zagreb: August Cesarec.
- Радојковић, Ђакон С. (2019) *Иконе*, Београд/Стари Бановци: Бернар.
- Свето писмо/Нови завјет Господа нашег Исуса Христа* (2002) Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.
- Свето писмо Старога и Новога завјета* (Стари завјет превео Ђуро Даничић, Нови завјет превео Вук Стеф. Караџић) (1960) Београд: Британско и инострано библијско друштво.
- Chevalier J. i Gheerbrant A. (1983) *Rječnik simbola*, Zagreb: Nakladni zavod МН.

Father Ilarion Đurica
Serbian Orthodox Church, Belgrade

REPRESENTATION OF BODY IN THE ICONOGRAPHY OF DEACON SRĐAN RADOJKOVIĆ

Abstract

On the example of the iconography of dean Srđan Radojković, this paper studies the aesthetics of the spiritualized body as a new transformed matter, as a specific feature of his icons (paintings). All the bodies painted in his icons speak volumes – in fact they tell stories; in them, images of messianic salvation are contemplated and depicted – as the Kingdom of Christ. In the icons of our dean the lightness of the immaterial body is visualised, released from bare corporality and transformed into divine, sacred spiritual harmony. As the subject iconography is based on established clerical, artistic and aesthetic assumptions, bodies of the saints are depicted as harmonic, balanced and self-delivering. To an extent, this is indeed a new aspect of the iconography in Serbia.

Key words: *iconography, dean Srđan Radojković, Christian iconography, sacred (deified) body, new matter*